

НОЪМ ЧОМСКИ

ЛИНГВИСТИКА И ФИЛОСОФИЯ

Noam Chomsky

LINGUISTICS AND PHILOSOPHY

Превод:

Методите и задачите на лингвистите и философите са близки в толкова много отношения, че мисля, би било безразсъдно да се настоява на строго разграничаване на тези дисциплини, или всяка от тях да остава тесногръдо равнодушна към прозренията, достигнати от другата. Могат да се приведат множество примери за възможността от плодотворен обмен между тях. Зино Венддер в наскоро излязлата си книга "Лингвистика и философия" дори твърди, че "науката структурна лингвистика" снабдява с "нова техника" аналитичната философия, техника, която "не е нищо друго, а естественото продължение на посоката на развитие, достигаща през философите на обикновения език до Дж. Л. Остин. По причини, към които ще се върна след малко, аз съм донякъде скептичен относно възможния принос на лингвистиката към философията, ако се следва начертаната от него посока; мисля обаче, че той добре показва възможността определени идеи на лингвистиката да допринесат в изследването на проблеми[^]възникнали в аналитичната философия.

И обратно, с насочването на вниманието на лингвистите към проблемите на смисъла и употребата, е безспорно, че те могат да научат много от дългата традиция на философско изследване на подобни проблеми – макар че и тук, струва ми се, е редно да проявим известен скептицизъм.

С оглед да подпомогна дискусиата по този и други въпроси, позволете ми да представя малка илюстрация на един проблем, недостатъчно изяснен от съвременните изследвания. В дескриптивното изследване на който и да е език централен проблем е формулирането на набор от правила, генериращи това, което можем да наречем "повърхностните структури" на изказванията. Терминът "повърхностна структура" отправя към анализа на едно изказване до йерархия от фрази, всяка от които принадлежи на определена категория. Тази йерархия може да бъде предоставена чрез определяне в скоби на изказването, в един очевиден смисъл. Да разгледаме например двете изречения:

1. Jhon is certain that Bill will leave.
Джон е сигурен, че Бил ще напусне.

2. John is certain to leave.
Сигурно е, че Джон ще напусне.

Повърхностните структури на тези изказвания могат да бъдат естествено представени чрез следното определяне в скоби:

1.
Остава същата схема
- 2.

Двойките скоби определят фрази; обозначението, определено за двойка скоби, посочва категорията на определената фраза. Така в 1 "Certain that Bill will leave" ("Сигурен, че Бил ще напусне") е фраза от категорията прилагателна фраза – Adjective Phrase; и в 1, и в 2 "Jhon" ("Джон") е фраза от категорията съществителна фраза – Noun Phrase; "Will leave" ("Ще напусне") е глаголна фраза – Verb Phrase в 1; а и 1, и 2 са фрази от категорията изречение – Sentence. Възможно е да се усъмним в детайлите на тези подробни анализи, но едва ли може да се спори, че на известно ниво на описание тези или много подобни на тях репрезентации съставляват значителен аспект от структурата на изречения 1 и 2, и изобщо, че всяко изречение от езика има повърхностна структура грубо от този вид. Съществуват например убедителни доказателства, че възприеманата фонетична форма на изказването се определя, посредством фонологични правила със значително общ характер, от репрезентации, същностно принадлежащи към този вид.

Приемайки казаното дотук, лингвистът, изследващ английския език, ще се опита да формулира набор от правила, генериращи безкрайно количество повърхностни структури – по една за всяко изречение в английския. Съответно, лингвистичната теория ще се интересува от проблема как подобни структури се генерират във всеки човешки език, и ще се опита да формулира общи принципи за системите от правила, изразяващи фактите на един или друг такъв език.

При данните, с които разполагаме днес, ми се струва разумно да предположа, че във всеки човешки език повърхностните структури са генерирани от структури от по-абстрактен вид, които ще нарека "дълбинни структури", посредством определени формални операции от много особен вид, наричани общо "граматични трансформации". Всяка трансформация е нанасяне на определяне в скоби върху определяне в скоби. Безкрайният клас от дълбинни структури се определя посредством набор от "правила на основата" ("Base rules"). Трансформациите, прилагани последователно към дълбинните структури съгласно установени конвенции и принципи, в последна сметка генерират повърхностните структури на изреченията на езика. Така един набор от правила на

основата (основни правила), определящ безкраен клас от дълбинни структури и набор от граматични трансформации, може да служи за генериране на повърхностните структури.

За илюстрация, нека отново да разгледаме изречения 1 и 2. Лежащите в основата дълбинни структури могат да бъдат представени в общи линии във формата 1", 2":

1" също като 1'

2" (остава същата схема)

Можем да мислим тези дълбинни структури като изразяващи факта, че в 1 твърдим за Джон, че той е сигурен (certain), че Бил ще напусне, докато в 2, което е доста близко до 1 в повърхностната си структура, твърдим за изказването, че, Джон напуска, че то е сигурно (certain) – в много различен смисъл на "сигурно" ("Certain"). Не е трудно да се дефинират понятията субект (Subject) и предикат (Predicate) от гледна точка на конфигурации в дълбинните структури, така че да изразяват желаната интерпретация. Операциите, извличащи 2' от 2) Включват операция на "екстрапозиция", чрез която от структура много подобна на 2" се поражда структурата 3, и операция на заместване на "то" ("it-replacement"), извличаща 2' от структура почти еднаква на 3, но с "to" на мястото на "Will" и премахнато "That":

3 (остава същата схема)

Ако оставим настрана детайлите, теорията на трансформационно – генеративната граматика твърди, че всички повърхностни структури се образуват чрез прилагане на такива трансформации – всяка нанасяща определяне в сноби върху определяне в скоби – от дълбинни структури, които често са доста абстрактни. Изречения 1 и 2 си приличат в повърхностна структура, но са много различни в дълбинна структура; изречения 2 и 3 са много сходни в дълбинна структура, но са различни в повърхностна структура. Дълбинните структури на езика са доста ограничени откъм многообразие, и става видно, че те са универсални условия, рязко ограничаващи класа от възможни правила.

Нека сега, да разгледаме въпроса за семантичната интерпретация. От приведените доста типични примери става ясно, че повърхностните структури дават малко указания за семантична интерпретация, докато дълбинните структури разкриват доста в това отношение. Продължавайки тази посока на аргументиране, можем да се опитаме да детайлизираме така очертаната теория по следния начин. Да предположим, че съществува система на "универсалната семантика", която определя класа от възможни семантични репрезентации за един естествен език много подобно на начина, по който универсалната фонетика определя класа от възможни фонетични репрезентации, посредством определянето на клас от характерни признаци и условия за тяхното комбиниране. Трябва да отбележим, че би било напълно разумно да изследваме универсалната семантика дори

без да имаме ясна представа за нейните съставни елементи, така както е възможно да достигнем до достатъчно убедителни заключения относно универсалната фонетика от разглеждането на бавното нарастване на броя отделни изречения с увеличаваща се дължина на феномените на римата и асонанса, на липсата на бавно преминаване през пространството" на изречения в повтаряема верига, и т. н. , дори без някакво понятие за характерните признаци на тази система. Във всеки случай, все още смятайки това за разумен подход, бихме могли да предположим, че един език съдържа правила, асоцииращи дълбините структури с репрезентации, извлечени от универсалната семантика, така както съдържа правила, свързващи повърхностните структури с репрезентации, извлечени от универсалната фонетика.

В този пункт от разгръщането на такава теория би било добре лингвистът да се обърне към някои работи в аналитичната философия, и особено към многото изследвания на (относителната непрозрачност – *referential opacity*). Едно същностно емпирично положение в досегашното разглеждане е, че повърхностните структури не могат да допринасят за смисъла; приносят на израза към смисъла на изречението ХРУ определя от дълбинната структура, лежаща в основата на Р. Изследването на относителната непрозрачност изважда наяве множество примери за това как заместването на един израз с друг променя смисъла, дори когато между двата израза има много тясна семантична връзка. Току-що очертаният подход би трябвало да гарантира, че във всеки подобен случай е налице съответствие. Различие в дълбинната структура, на което може да се припише разликата в смисъла. Без да продължавам разискването на въпроса, бих отбелязал само, че на тези примери прави да изглежда невероятен успеха на такъв подход; във всеки случай обаче, изследването на този аспект от лингвистичната теория непременно трябва да се съобрази с едно огромно количество данни, натрупани в процеса на философско изследване.

Вече споменах възможността прозренията, достигнати в процеса на философски анализ, да се окажат важни за изследването на една централна част от лингвистичната теория. Както и идеите на лингвистиката да бъдат от полза във философската работа. Въпреки това ми се струва, че не трябва да очакваме много от подобен обмен. Р случаите, които споменах се предполага, че случайните странични резултати от изследване в една област ще бъдат от полза за централните задачи в друга област. При това е факт, че нито една от двете области не използва изследователски техники от сложно или специализирано естество. Така бихме предположили, че във всяка област ще бъде напълно възможно информацията[^]свързана с нейните специфични задачи, да бъде събирана и анализирана

директно. Поради това е по-скоро случайност, когато една научна сфера може да се определи директно на резултатите, постигнати в друга.

Поради тези причини ми се струва, че Бендлер очаква твърде много от метода, който предлага, а именно, "позоваване на езиковите факти, вече организирани от науката структурна лингвистика". Вярвам, че модерната лингвистика има заслугата за реални постижения и че някои от тях наистина имат отношение към философските въпроси. Не трябва обаче да забравяме, че тези постижения се дължат малко на модерната наука, и още по-малко на модерната технология. Данните се събират неформално; слабо се използват експериментални подходи (извън фонетиката) или комплексни техники на събиране и анализиране на данни от лесен за изработване вид, каквито широко се използват в бихейвиористките науки. Аргументите в подкрепа на тази неформална процедура ми се струват доста убедителни; като цяло те се основават на осъзнаването, че във връзка с теоретичните проблеми, които днес изглеждат най-критични, съвсем не е трудно да се сдобием с маса решаващи данни без използването на подобни техники.

Съгласно с това лингвистичната работа в най-добрата си – според мен – част е лишена от много от чертите на бихейвиористките науки. Освен това не е и очевидно, че разработването на обяснителни теории в лингвистиката заслужава почтителното звание "научно". Според мен тези интелектуални конструкции са нетривиални и често осветляващи нещата. Не виждам обаче причина (освен определени достижения, дължими на модерната логика и математика) те да не са могли да бъдат разгърнати преди много години. В действителност подозирам, че без доминирането на определени емпирични хипотези – към които ще се върна след малко, те биха били разработени много отдавна, и това, което днес е ново и вълнуващо в лингвистиката, би се приемало за дадено от който и да е образован човек.

Един философ би могъл да зададе много въпроси относно езика, на които лингвистиката не може да даде отговор или разумна надежда за отговор. Един философ например занимаващ се с проблемите на познанието или причинността (както посочва Вендлер), вероятно ще се интересува от изследването в детайли на свойствата на думите "знам" и "причина". Тъй като лингвистиката не предлага привилегирован достъп до данни от този вид, би било просто щастлива случайност, ако познаването на лингвистиката се окаже от съществена помощ в това изследваната лингвистична форма не е от значение за лингвистиката поради вътрешния интерес към понятието или твърдението, което то изразява (ако има такова), а поради доказателствата, които тя привежда във връзка с някакво предположение относно природата на езика. Така анализът на изречения 1, 2 и 3 интересува лингвистиката заради светлината, която хвърля върху природата на дълбините

и повърхностни структури и на граматичните трансформации, които ги свързват подобни данни са важни за лингвистиката, доколкото те могат да бъдат обяснени на базата на някакви интересни предположения относно организацията на граматиката и са несъвместими с други такива предположения. Сами по себе си тези факти не представляват повече интерес от факта, че определени белези се появяват върху фотографска плака в основата на южноафриканска минна шахта, последното е критично за елементарната теория на частиците по същата причина, поради която фактите, свързани с изречения 1-3, са важни за теорията на езика, подобни забележки могат да се направят, относно вероятността заключенията на философите или данните, събирани от тях, да се окажат важни за лингвистиката.

За да конкретизираме въпроса, нека да разгледаме отново примери 1-3. Възможно е такива изречения и други като тях да заинтересуват философа, занимаващ се с различните понятия за сигурност (*certain*). Лингвистиката се интересува от тези примери по напълно различни причини. Така например е интересно, че съществува номинализиран израз, съответстващ на 1, но няма номинализиран израз съответстващ на 2; 4 е номинализирана форма на 1, но не можем да формираме 5 съответно на 2:

4. *Jhon certainty that Bill would leave*
Сигурността на Джон, че Бил ще напусне
5. *Jhon certainty to leave*
Сигурността, че Джон ще напусне

Различието е по-общо; затова нека да разгледаме 6 и 7:

6. *Jhon is eager to leave*
Джон е нетърпелив да напусне.
7. *Jhon is easy to leave*
Лесно е да напуснеш Джон.

Съответно на 6 имаме номиналната фраза 8; но не можем да формираме 9
съответно на 7:

8. *Jhon is eagerness to leave*
Нетърпението на Джон да си тръгне
9. *Jhon is easyness to leave*
Лекотата, с която можеш да напуснеш Джон

Забелязваме, че изречение 6 прилича на 1, при което дълбината структура е много близка до повърхностната структура; докато 7 прилича на 2, в което дълбинната структура е много различна от повърхностната структура. Всъщност, повърхността на 7 би се

образувала чрез операции много подобни на тези, образуващи 2 от 2" и 3 посредством деривация приблизително от вида 10:

10

a. [For one to leave John] is easy (аналогично на 2")

[за някого да напусне Джон] е лесно

b. it is easy [for one to leave John] (аналогично на 3")

лесно е [за някого да напусне Джон]

c. John is easy to leave (=7, аналогично на 2.)

Лесно е да напуснеш Джон

Чрез примери 1, 2, 4-9 илюстрирахме обобщението, че номинална фраза може да бъде формирана в съответствие с основна структура, но не и с повърхностна структура. По такъв начин имаме 4 съответно на 1" и 8 съответно на 6 (по-точно, на дълбинната структура, лежаща в основата на 6, така както 1 лежи в основата на 1), но не и номинализиран израз като 5 и 9, съответстващ на повърхностните структури 2 и 7. Това общо наблюдение може да се илюстрира и с много Други примери. То представлява интерес, защото подкрепя предположението, че абстрактни дълбини от структури от илюстрирания вид играят роля в мисловната репрезентация на изреченията. При изследването на английската граматика на базата на това и свързани с него предположения откриваме, че сме способни почти веднага да характеризираме класа изречения, на който съответстват номинални фрази от обсъждания вид. Няма естествен начин, по който да се характеризира този клас от гледна точка на повърхностната структура, тъй като, както видяхме, изразения много близки в повърхностна структура се различават много по отношение на формалните процеси, включени в конструирането на номинални изрази. Бихме могли да продължим по-нататък и да се опитаме да обясним тези факти на по-дълбоко ниво чрез формулиране на принцип на универсалната граматика, от който би следвало, че въпросните номинални фрази съответстват само на дълбинни структури.

Накратко, въпросните примери са важни за изследването на езика заради доказателствата, които привеждат в подкрепа на една определена теория на лингвистичната структура, а не поради факта, че различните понятия за сигурност представляват интерес сами по себе си. Философът, интересуваш се от сигурността, би научил много малко от данни, представляващи голям интерес в лингвистичната работа.

Извън случайността или въпросите на личната история, лингвистиката има връзка с философията само доколкото нейните изводи относно природата на езика са свързани с въпроси, занимаващи философията. Не може да се предвиди до каква степен това ще

остане вярно за Б бъдеще; би могло да се окаже, например, че лингвистичното изследване на семантичната и синтактична структура осигурява твърда база за даден вид философски изследвания – сещаме се, например, за потенциалната уместност на една систематична класификация на глаголи, която би имала междуезикова валидност. Засега това е повече надежда за бъдещето, отколкото настояща реалност. И все пак според мен може да се докаже, че определени добре обосновани изводи относно природата на езика наистина се отнасят до традиционни философски въпроси – макар и по начин, различен от споменатия. Тези изводи са свързани по-конкретно с проблема за начина на удвояване на знание и на определяне на характера на човешкото знание от дадени основни свойства на съзнанието (Mind). В останалата част от тази книга бих искал отново да изложа някои предположения по този въпрос, разгърнати другаде, след което да разгледам ред проблеми и възражения, повдигнати от някои философи във връзка с тези предположения.

Бихме могли да приемем следната стратегия за изследвана на познавателните процеси при хората. Човек получава физичен стимул, който той интерпретира по определен начин. Нека да кажем, че той конструира определен "перцепт", репрезентиращ дадени негови заключения (главно несъзнателни) относно източника на стимулация. Доколкото сме могли да характеризираме този перцепт, можем да продължим с изследване на процеса на интерпретация. С други думи, можем да се опитаме да разгърнем модел на перцепцията, приемащ стимулите за входни данни, и определящ перцептите като "изходни данни" – един модел, адекватен на дадените емпирични условия на действително съответствие на стимули и интерпретации на тези стимули. Например човек, който разбира изречения 1 и 2, знае (независимо; . . . дали съзнава това или не), че при 2 става дума за твърдение, което е сигурно, а при 1 – за човек, който е сигурен относно нещо, в много различен смисъл на "сигурно". Ако се интересуваме от изследването на възприемането на езика – и по-точно на процесите, чрез които изреченията биват разбирани – можем да започнем о описанието на перцептите по такъв начин, че да извадим наяве тази разлика, така както направихме с предположението, че 1' и 2", интерпретирани по посочения начин, са същностни компоненти на перцепта. Тогава можем да се запитаем как тези перцепти се конструират от чувания, при дадените входни стимули 1 и 2.

Перцептуален модел, свързващ стимула и перцепта, може да инкорпорира определена система от убеждения, определени стратегии за интерпретирането на стимули и други фактори – например, организацията на паметта. При езика специалният термин за лежащата в основата му система от убеждения е "граматика", или "генеративна граматика". Една граматика представлява система от правила, генерираща безкраен клас от "потенциални перцепти, всеки със своите фонетични, семантични и синтактични аспекти –

класа от структури, конституиращ въпросния език. Самите перцепти са конструктори от първа подредба, техните свойства определяме чрез експеримент и наблюдение. Граматиката, лежаща в основата на формирането на перцепти, е конструктор от втора подредба: За изследването и трябва да се абстрахираме от другите фактори, свързани с употребата и разбирането на езика, и да се концентрираме върху познаването на езика, интернализиран (овътрешностен) по някакъв начин от служещия си с него.

Концентрирайки се върху тази система, можем по-нататък да изследваме средствата, чрез които тя бива овладяна, и основата за нейното овладяване. Можем, с други думи, да се опитаме да конструираме втори модел, модел на изучаване, приемащ определени входни данни, и като "изход ("output")" даващ системата от убеждения, която представлява част от вътрешната структура на перцептуалния модел. Изходът в този случай е "финалното състояние" на организма, усвоил тази система от убеждения; тогава можем да попитаме как се достига до това финално състояние през взаимодействието на вродени фактори, процеси на назряване и взаимнообмен на организма и средата.

Накратко, можем да започнем с въпроса "какво се възприема", и оттам да се абстрахираме към изследване на възприятието фокусирайки вниманието си върху ролята на убеждението в нашия случай, познаването на езика, във възприятието, можем да се опитаме да характеризираме "какво се научава" и оттам да се придвижим към изследване на изучаването. Бихме могли, разбира се, и да решим да изследваме някакъв друг проблем или да продължим по някакъв друг начин. Така голяма част от модерната психология решава, по причини които не ме занимават, да се ограничи в изследване на поведението и контрола на поведението. Тук не искам да се разпростирам по въпроса, но поне ще изложа собственото си мнение: че този подход се оказва безплоден и че е безразсъдно да ограничаваме целите си по такъв начин. Не можем да се надяваме да изследваме с успех ученето или възприемането, като се придържаме към методологически изисквания, ограничаващи понятийния апарат дотолкова, че да не допусне понятията "това, което се възприема" и "това, което се научава".

Мисля, че ако се следва тази посока на изследване на човешкия език, могат да се получат интересни резултати. Поне в областта на синтаксиса и фонетиката може, да се даде добра обща представа за системата за репрезентация за перцептите във всеки човешки език. При това се наблюдава съществен прогрес при конструирането на генеративни граматика, изразяващи познаването на езика като "изход" от един модел на изучаване, и фундаментален компонент на един перцептуален модел. Струва ми се, има достатъчно данни – за това, че една генеративна граматика за човешки език съдържа система от основни правила (base rules) от строго ограничен вид; набор от граматични

трансформации, бележещи преминаването на дълбинните структури, формирани съгласно основните правила, в повърхностни структури, и набор от фонологични правила, определящ фонетични интерпретации – в една универсална фонетична азбука – за повърхностните структури. При това има също добри доказателства, че определени силно рестриктивни принципи детерминират функционирането на тези правила – принципи, представляващи условия за подредба и организация от сложен и комплициран вид. По тези въпроси има значителен обем литература, която тук няма да се опитвам да представям. Искам само да подчертая, че няма априорна необходимост за това един език да бъде организиран по строго специфичния начин, който тези изследвания предлагат. Оттук, ако предложената теория на лингвистичната структура е правилна или приблизително правилна, изникват някои нетривиални проблеми във връзка с теорията на човешкото учене. В частност трябва да се запитаме как на основата на ограничените данни, с които разполага, детето е способно да построи граматика от вида, който му приписваме, с характерният за нея подбор и подредба на правила и рестриктивните принципи на прилагане на такива правила. Каква, с други думи, трябва да е вътрешната структура на един модел на научаване, способен да дублира това постижение? Очевидно трябва да се опитаме да характеризираме вродената структура по такъв начин, че да отговори на два вида емпирични условия. Първо е необходимо да припишем на организма като вродено свойство една структура, достатъчно богата да обясни факта, че постулираната граматика се усвоява на базата на дадените условия и[^] достъп до данни: второ, не трябва да приписваме на организма структура толкова богата, че да е несъвместима с известното ни разнообразие от езици. Не можем да припишем на детето познаване на английски като вродено свойство, понеже знаем, че то може да научи така добре и японски. Не можем да му припишем просто способността да формира асоциации, или да прилага аналитичните процедури на структурната лингвистика, тъй като (както е лесно да се види, щом тези предположения бъдат прецизирани) структурите, които те пораждат, не са онези, които бихме постулирали като генеративни граматики. В така посочените емпирични рамки сме свободни да градим теории на вродената структура и да ги изпробваме с оглед на техните емпирични следствия. С това просто дефинираме проблема. Едва с излагането на определена теория изникват същностни въпроси.

Изследвайки изреченията и техните структурни описания, речевите сигнали и перцептите, които те пораждат, можем да достигнем до детайлни заключения относно генеративната граматика, представляваща фундаментален елемент в лингвистичното изпълнение, на речта и разбирането на речта. Обръщайки се към следващото по-високо ниво на абстракция, поставяме въпроса как тази генеративна граматика се усвоява. От

формална гледна точка, граматиката, интернализирана (усвоена) от всеки нормален човек, може да се определи като теория на неговия език, теория с изключително сложна и абстрактна форма, която в последна сметка установява връзка между звук и смисъл чрез генериране на структурни описания на изреченията ("потенциални перцепти"), всяко със своите фонетични, семантични и синтактични аспекти. От такава гледна точка можем да определим усвояването на познаването на езика от детето като вид конструиране на теория. Разполагащо със строго ограничени данни, то конструира теория на езика, на която тези данни са модел)в действителност, силно дегенерирал модел, в смисъл че много от тях трябва да бъдат изключени като ирелевантни и неверни – така детето научава граматични правила, идентифициращи много от това, което е чуло, като неправилно формирано, неточно и неуместно). Окончателното познаване на езика от детето очевидно се простира далеч отвъд предоставените му данни. С Други думи, теорията, която то по някакъв начин е разгърнало, има пророчески обхват, и данните, на която тя се основава, представляват в него незначителна част. Нормалната употреба на езика по характеристика включва нови изречения- изречения, които нямат прилика или аналогия едно към едно с тези в опита на детето. Освен това, задачата за конструирането на тази система се изпълнява по забележително сходен начин от всички нормални хора, изучаващи език, независимо от големите различия в техния опит и способности. Теорията на човешкото учене трябва да приеме тези факти.

Според мен тези факти навеждат на мисълта за теория на човешката интелигентност с определено рационалистски привкус. Използвайки термини, предложени от Пиърс в неговите лекции върху логиката на отклонението. (Abduction), проблемът на теорията на научаването, е да представи условието, което "дава правило на отклонението и така ограничава допустимите хипотези". Ако "човешкото съзнание може естествено да се насочва към правилните теории от даден вид", то овладяването на знание от вид, който разглеждаме, е възможно. Проблемът за психолога (или лингвиста) е да формулира принципите, ограничаващи допустимите хипотези. По този повод съм изложил подробни предположения другаде, и тук няма да се връщам към тях. В общи линии, намирам за разумно да се приеме, че принципите на общата лингвистика относно природата на правилата, тяхната организация, принципите, чрез които те функционират, репрезентациите към които се отнасят и които формират, представляват част от вроденото условие, което ограничава допустимите хипотези. Ако това предположение е правилно, тогава няма повече смисъл в това се питаме как се научават тези принципи, отколкото да се питаме как едно дете се научава да диша, или в същия смисъл, да има две ръце. Теорията на научаването по-скоро би трябвало да се опита да характеризира специфичните

стратегии, които използва едно дете, за да различи един от "допустимите езици", пред който е изправено, от друг. Щом споменатите принципи бъдат прецизирани, те конституират емпирично предположение относно вродената основа за овладяването на знание; предположение, което може да бъде проверено по много начини. Можем например да попитаме дали то попада в границите, обозначени по-рано: тоест, дали определя достатъчно богата вродена структура за да отговори на овладяването на знание, но структура не толкова богата, че да бъде фалшифицирана от многообразието на езиците. Можем да поставим и много други въпроси – например, как предложената като основа за овладяването на знанието на езика схема се отнася към принципите, които "дават правило на отклонението" в други области на човешката (или животинска) интелигентност.

Това, което предлагам, е, ако искаме да определим отношението на лингвистиката към философията, да проследим заключенията, които могат да се направят относно природата на езика, начините, по които езикът се употребява и разбира, и основата за неговото овладяване. Според мен тези заключения имат интересни следствия за психологичната теория – те в голяма степен защитават едно схващане за мисловните процеси, което е донякъде естествено, от рационалистка спекулация върху тях. Те поддържат извода, че вътрешната организация има огромна роля във възприятието, и че една силно рестриктивна първоначална схема определя така наречения "лингвистичен опит" и знанието, произлизащо на базата на този опит.

Смятам също, и за това съм се аргументирал другаде, че емпиристките доктрини, доминиращи в лингвистиката, философията и психологията през последните години, чрез достатъчно прецизно формулиране могат да бъдат опровергани от внимателното изследване на езика. Ако философията е това, което философите правят, то тези заключения са релевантни на философията – и в класическата, и в модерната ѝ форма.

Тук бих искал да отправя поглед към някои критически анализи на тази въпроси, появили се във философската литература напоследък, и по-специално към тези, споменати в бел. 2.

Гудмановото разглеждане на тези въпроси, струва ми се, страда първо от историческо неразбиране; второ, от неспособност да формулира правилно същинската естество на проблема за овладяването на знание; и трето, от липса на запознатост о работата, довела до заключенията, които той критикува – тези, изложени по-горе.

Неговото историческо неразбиране е свързано с предмета на спор между Лок и този, който и да е той, когото Лок критикува в дискусиата върху вродените идеи. Според Гудман "Лок. . . недвусмислено изяснява ", че доктрината за вродените идеи е "невярна или безсмислена. Няма да се разпростирам по този въпрос, тъй като е баналност в

историческата наука, че критиката на Лок на доктрината за вродените идеи тя атакува в най-грубата и форма, в която не я защитава никой прочут адвокат. Дори лорд Лърбърт изяснява, че общите понятия "остават латентни" при отсъствието на подходящ стимул, че те са "принципите, без които изобщо не бихме имали опит", но че те очевидно не са постоянно в съзнанието, дори при "нормалните хора", и със сигурност не при "твърдоглавите, глуповатите, слабоумните и припряните", при лудите, пияниците и бебетата", и т. н. Тъй като тези идеи са подробно разработени от Декарт и от други, многократно е подчертавано, че макар вродените идеи и принципи да определят природата на опита и познанието, което може да произлезе от него, те обикновено не са в съзнанието. След като аргументите на Лок не успяват да се справят с "предразполагащата" природа на вродената структура, настоятелно поддържана от основните застъпници на рационалистката доктрина. Последните също пропускат целта; изглежда, че той се е заблудил относно действителните възгледи на Хърбърт, Декарт, картезианците, Къдуърт и други.

Учудващо е, че Гудиан обвинява онези, които отъждествяват вродените идеи със способностите", в "софизъм". Гудман е свободен, ако иска, да използва термините "идея" и "вродена идея" съгласно лаковото неправилно разбиране на рационалистката доктрина, но едва ли и да обвинява другите в "софизъм", докато те проверяват и развиват тази доктрина във формата, в която е представена. Особено изненадващо е да чуем Гудман да говори за необходимостта да се използва терминът идея"в "неговата нормална употреба". Едва ли бихме очаквали от Гудман да изтъкне такъв аргумент на обикновения език, срещу използването на специализиран термин. При това, както посочва Томас Рийд, ако използваме "идея" в неспециализирания смисъл, то не само позицията на Декарт, но и тази на Лок и Хюм се свеждат до абсурд – едно вярно наблюдение, което обаче не показва нищо повече от абсурдността да се настоява, че специализиран термин трябва да бъде разбран в нормалната употреба на омонимния му неспециализиран термин от обикновения дискурс.

Позволете ми сега да се обърна към съществуващия проблем за овладяването на знание, ака както Гудман го формулира в специфичния случай на овладяване на език. Доста правилно той разграничава два случая: първоначален език и овладяване на втори език. Неговият анализ на тези два случая обаче оставя много, което да се желае.

Да разгледаме най-напред проблема за овладяване на втори език.

Доколкото разбирам, във възгледа на Гудман овладяването на втори език не поставя проблем, тъй като "веднъж щом разполагаме с един език и можем да го използваме за обяснение и обучение, ограниченията)опре-делени от вътрешен схематизъм) са

надхвърлени. ^ Този начин на решаване на въпроса тълкува погрешно ситуацията в две основни отношения. Първо, заблуждаващо е да се говори за вътрешния схематизъм като допуснат просто за да въведе "ограничения за овладяването на езика. Това, което всъщност се предполага, е че този схематизъм прави възможно овладяването на една богата и строго специфична система на базата на ограничени данни. Проблемът е в това да обясним как данните, с които разполага изучаващият езика (първи или втори) са достатъчни да се установи, че фонологичните правила (правилата, определящи фонетични репрезентации за повърхностните структури) се прилагат циклично – първо към най-дълбинните фрази от повърхностната структура, после към по-големи фрази, и т. н. , докато бъде достигнат максималният обseg на фонологичните процеси – обикновено, пълното изречение. Съществуват всъщност достатъчно доказателства за това, че правилата наистина се прилагат циклично, но те не са такива, че да могат да бъдат използвани като основа за индукция от фонетичните данни към принципа на циклична апликация посредством индуктивна процедура с обща валидност. Много от тези доказателства за извлечени от анализ на перцепти, тоест, от изследване на начина, по който някой вече овладял езика интерпретира речеве сигнали. Изглежда такава интерпретация изисква определена структура, която не е директно обозначена в речевия сигнал – например, в определеността на контурите на ударението. Очевидно детето не може да усвои знанието, че фонологичните правила се прилагат циклично, от данни, с които разполага едва след като знае и използва този принцип. Това е краен пример, но все пак той добре илюстрира основния проблем: да бъде обяснено как една богата и строго специфична граматика е разгърната на базата на ограничени данни, съвместими с голям брой други противоречащи и граматиките. Един вътрешен схематизъм, правилно или неправилно, се приема като емпирична хипотеза за обяснението на еднородността, специфичността и богатството на детайли и структури на граматиките, фактически конструирани и използвани от човека, овладял езика. Поради това думата "ограничение" във формулировката на Гудман е твърде не подходяща.

Необходимо е да се разбере, че посредством "обяснение и обучение" човек не усвоява граматичната структура на един втори език отвъд най-елементарните и принципи – поради простата причина, че никой не познава тази структура достатъчно пълно, за да осигури обяснение и обучение. Да вземем например свойството номинализация в английския, на което обърнахме внимание по-рано – а именно, че определен клас от номинални изрази съответства само на дълбинни, а не и на повърхностни структури. Човекът, научил английски като втори език достатъчно добре, за да осъществи съжденията, илюстрирани с примери 1-10, не е усвоил това знание посредством

"обяснение и обучение. Ученият втори език, също като учения първи език, някак установява, фактите за себе си, без обяснение или обучение; съвсем доскоро никой, доколкото знам, не съзнаваше този феномен. Само една незначителна част от знанието, което придобива ученият втори език, му се дава чрез директно обучение. Дори най-повърхностното вглеждане във фактите на овладяването на втори език е достатъчно да установи това. Следователно, макар наистина овладяването на втори език да трябва да се различава от овладяването на първи език, тази разлика не е от вида, който Гудман предлага. Макар да може и да е вярно, че веднъж щом разполагаме с даден език, усвояването на други е относително лесно, все пак обясняването на този факт си остава твърде сериозен проблем – не много по-различен от проблема за обясняването на усвояването на първи език.

Нека сега да насочим вниманието си именно към по-важния въпрос за усвояването на първи език – проблем, към който са насочени емпиричните хипотези относно вродения схематизъм. Удман твърди, че обяснението на овладяването на първи език не представлява проблем, понеже "усвояването на първоначален език е усвояване на вторична символна система": фундаменталната стъпка вече е направена, и можем да се занимаваме с детайлите в рамките на една вече съществуваща структура. Този аргумент би могъл да има някаква сила, ако беше възможно да се покаже, че някои от специфичните свойства на граматиката – да речем, разликата между дълбинна и повърхностна структура, специфичните свойства на граматичните трансформации и фонологичните правила, принципите на подредба на правилата, и т. н. – са налице в тези вече усвоени преди лингвистични "символни системи". Няма обаче и най-малката причина да вярваме, че това е така. Аргументът на Гудман се основава на метафорична употреба на термина "символна система", и рухва веднага щом се опитаме да придадем на този термин точен смисъл. Ако беше възможно да се покаже, че "предилингвистичните символни системи" споделят определени важни свойства на естествения език, тогава бихме могли да твърдим, че тези свойства на естествения език са някак придобити по аналогия, макар така да бихме се изправили пред проблема да обясним как "предилингвистичните символни системи" са развили тези свойства и как са установени аналозите. Въпросът обаче е академичен, тъй като засега няма причина да предполагаваме, че това допускане може да е правилно. Аргументът на Гудман изглежда малко като "демонстрация", че не представлява проблем това да си обясним развитието на сложни органи, понеже всеки знае за съществуването на митозата. Това ми се струва обскурантизъм, който може да се поддържа само докато човек не успее да си обясни действителните факти.

БЕЛЕЖКИ към "Лингвистика и философия"

1. Виж, например, моя принос към симпозиума върху вродените идеи, публикуван в *Synthese*, Vol. 17, No1, March 1967, стр. 2-11, и отпратките цитирани там на стр. 11

2. По-специално, приноса на Нелсън Гудман и Хилъри Патнум към симпозиума в *Synthese*, Vol. 17, No1, March 1967, стр. 12-28, и критичните статии на Хенри (Hiz) и Гилбърт Хармън в изданието на *Journal of Philosophy*, посветено на "Някои последни въпроси в лингвистиката", Vol. 64, No2, February 2, 1967, стр. 67-87. Последните две са до голяма степен посветени на критически анализ на Глава 1 от моите *Aspects of the Theory of Syntax* (Cambridge, Mass: M. I. T. Press 1965).

3. Тъй като езикът няма обективно съществуване извън своите мисловни репрезентации, в този случай ще трябва да различаваме "система от убеждения" от "знание".

4. А. С. Fraser (изд. (, в неговото издание на Локовото *Essay Concerning Human Understanding*, 1984 (преиздадено от Dover, 1959), стр. 38 в изданието на Доувър.

5. (Cf) неговата статия в симпозиума в *Synthese*, Vo. 17, No1, March 1967, стр. 24. При диалогичната форма на неговата статия е трудно да бъдем сигурни, че не предоставяме погрешно неговата позиция. Не виждам обаче друг начин да се интерпретират тези забележки.

6. За Дискусия, виж студията ми "Обяснителни модели в лингвистиката", в E. Nagel, P. Suppes, and A. Tarski, eds. , *Logic, Methodology, and Philosophy of Science* (Standard, Calif. : Stanford University Press, 1962.)

За по-нова и много по-обширна дискусия, виж N. Chomsky and M. Halle, *Sound Patterns of English* (New York Harper & Row, 1968) и отпратките, цитирани там, както и студията ми "Някои основни свойства на фонологичните правила", *Language*, Vol. 43, March 1967, стр. 102-28

ACQUISITION - научаване, усвояване, овладяване (на език) – от *acquire* – придобивам (знания, умения)

LEARNING - учене, изучаване; научаване